

ביאור דברי רבינו יצחק ז"ל המובא בספר הנייר

הנה בספר הנייר (עמוד כה) כתב וז"ל:

הגהה, כתבו **רבותינו הצרפתים**, אמרינן פ"ב דשבת (לה:): הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן, ותוקע ומריע, מכאן משמע שמותר לעשות מלאכה אחר הדלקה, שהרי אחר שהדליק, אסור לעשות אחר שהדליק. והנשים שלנו שנהגו שלא לברך על נר שבת עד אחר שהדליקה פתילה אחרונה, הדין עמם, וכשר הדבר בעיני האלהים, דודאי אין לאחר הדלקה כלום. אכן נראה דאף לבעל הבית אסור לעשות מלאכה לאחר שהדליקו בביתו... לשון **רבינו יצחק**. עכ"ל.

אולם בספר הנייר הנ"ל בהמשך (עמוד כו) איתא הגהה, וז"ל, והמיימוני ז"ל כתב, הדלקת נר בשבת אין לו מה יאכל שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק שזה בכלל עונג שבת, "וחייב לברך קודם ההדלקה", ומאי מברך וכו'. ע"כ. והוא לקוח מלשון הרמב"ם הלכות שבת (פ"ה ה"א).

ולכאורה נמצא שדברי הגהות אלו סותרים אלו את אלו. וכדי לברר הדברים נעתיק דברי הרב המהדיר ספר הנייר במבואו לספר הנייר, שמבאר ענין הגהות אלו בספר הנייר, מי מחברם, ועוד, וכדלהלן.

במבוא לספר הנייר (עמוד 22) כתב בזה"ל:

מלבד גופי ההלכות, יש בספר הנייר הרבה הגהות שהן מכילות הערות בהלכה וקטעים מחיבורים שונים. כנראה שבראשונה נבלעו כמה מההגהות בתוך הספר, ואפשר, שאחדים הן מהמחבר עצמו, בייחוד המובאות מאת רבינו ברוך חיים, שהיה כנראה רבו של המחבר, וכו', שהוסיף אותן לחיבורו להבהיר את ההלכה ולהשלים את הענין. בהקשר זה יש לציין שבגוף הספר וגם בהגהות, מובאות כמה הלכות הנרשמות בשם "נופך". [וכו'].

ובהמשך דבריו במבוא שם (בעמוד 23): מובן מכאן שני דברים, ראשית, שה"נופך" הוא בעל הגהות אחדות שסדרן והכניסן בתוך הספר לשם הוספה באלו ההלכות שלדעתו היו חסרות השלמה. ושנית, שבעל "נופך" גם ערך את ספר הנייר, מכיון שכאן מכניס את דעתו בנוגע לפסק הלכה, שהיא ממש להיפך ממה שפוסק בעל ספר הנייר. ובכן, לפי הנראה היה בעל ה"נופך" העורך הראשון של ספר הנייר. עדיין לא ברור אם הוא כתב והכניס גם את יתר ההגהות, או שהללו נעשו על ידי אחר. הבדל יש בין הוספות ה"נופך" ויתר ההגהות, שאלו האחרונות באות להרחיב את העניינים במובאות מכמה מקורות, בעוד שמטרתן של הוספות ה"נופך" היא להשלים את הספר ולמלא חסרונם בגופי ההלכות, והן בכללן ממקור אחד, והוא הרמב"ם. ברור שרוב ההגהות בספר הנייר הן מיד אחר, והוא שהכניס בספר גם ההזכרות על דבר מנהגים אחדים בבית המחבר. [וכו']. למחבר ההגהות הייתה ידיעה מדויקת על הליכות חייו של בעל ספר הנייר. [וכו']. הוא לא רק חיבר ההגהות, אלא ערך פנים הספר [וכו'].

ומסיים שם (עמוד 24): מכל האמור יש לשער, שבעל ההגהות היה מבני ביתו של בעל ספר הנייר, וכנראה היה גם תלמידו. [וכו']. חיבור ההגהות על ספר הנייר נעשה אחר פטירתו של מהר"ם מרוטנבורג, [וכו']. עד כאן מדברי הרב המהדיר ספר הנייר.

ועלה בידינו לדידן, חדא כי הגהות אלו על ספר הנייר נכתבו על ידי בן ביתו של ספר הנייר, ונסדרו אחרי פטירת מהר"ם מרוטנבורג, ועוד, כי יש הגהות שבאו להוסיף את שיטת הרמב"ם ולהשלים את הספר בפסקיו.

ומעתה י"ל בפשיטות, דמה שכתב בהגהה השניה בספר הנייר (עמוד כו) בשם הרמב"ם, היא הוספה של דעת הרמב"ם, אבל אינה מלמדת על דעת בעל ספר הנייר.

ובלאו הכי הלא בהגהה ראשונה על ספר הנייר (עמוד כה) מייתי לה בשם רבינו יצחק, והעיד על המנהג, ומה בכך שהביא לדעת הרמב"ם, אטו גברא אגברא קא רמית. ואם נבוא למצות דעת ספר הנייר גופיה, לפי המבואר במבוא הנ"ל, הרי פשוט שדעתו כהגהה הראשונה, שהרי לא יביא בעל ההגהות שהוא בן ביתו של בעל ספר הנייר מנהג שהוא נוגד לדעתו, ורק אחר כך (בעמוד כו) כדרכו להוסיף שיטת הרמב"ם, הוסיף דעת הרמב"ם בזה. ודו"ק.

והנה מהר"ר הגאון הגדול ר"ח סופר שליט"א בספר מנוחת שלום ח"ח (סי' ז אות ב עמוד רט) הבין בפשיטות שכוונת הגהה דספר הנייר הנ"ל בשם "רבינו יצחק", היא לרבינו יצחק ז"ל, ר"י הזקן מבעלי התוספות, וסיים, "ויש לשער שמקור הדברים בקובץ תוספות ר"י הזקן על מסכת שבת, עיין אודותיו במאסף התורני ישורון כרך ט', ובקובץ התורני היקר מוריה (גליון רע"ט דף ד' ואילך) וכשנזכר לאורו של כתב יד זה נדע".

והנה מני אז שנדפס מנוחת שלום ח"ח הנ"ל (תמוז תשס"ב), זכינו ונדפסו כתב יד הנ"ל, תוספות ר"י הזקן ותלמידו על מסכת שבת (מכון אופק, ירושלים תשס"ז, ומהדורה שניה תשע"ו), ועיינתי ולא מצאתי דברים אלו ודומה לאלו בקובץ תוספות הנ"ל.

ולכאורה יש להעיר על הנחה סוברת דהאי ר"י הוא רבינו יצחק הזקן, שהרי הטור (סי' רסג) כתב דשיטת התוספות שאין מקבלים שבת בהדלקה. וע' דרישה שם. [וסתם תוס' הוא תוס' ר"י הזקן, ע' כל החיים חלק כללי הפוסקים (מע' י כלל ח עמוד קלז), ובס' מנוחת שלום ח"ד (סי' לב). ע"ש]. ומה גם שלא מצינו עוד בדברי רבותינו הראשונים אשר דברי בעלי התוספות בפומייהו כולי יומא שיביאו לדברי ר"י הזקן הנ"ל.

אולם באמת פשטות לשון "רבותינו הצרפתים" מורה שהכוונה לר"י הזקן, ומה שלא הובא בדברי עוד ראשונים, הנה מצינו כזאת, שהרי אין המדובר שדנו בסוגיא זו התוספות ולא הזכירו לדברי ר"י הזקן, אלא שלא דנו ולא הזכירו כלל, וברוך שמסר עולמו לשומרים ונמצאו הדברים בספר הנייר וכאמור. ובין כך ובין כך, גם אם נימא שהכוונה לריצב"א, עדיין בן אותה התקופה הוא, וחד מקמאי. ואיך שיהיה, הרי איירי על "רבותינו הצרפתים", היינו מבעלי התוספות [שהרי הגהות אלו נדפסו אחרי פטירת מהר"ם מרוטנבורג וכו"ל], ותו לא מידי. וראה עוד בקובץ ויען שמואל (חלק כ דרנ"ט ע"ב ודרס"א ע"ב). ע"ש.

ושמעתי ממהר"ר הגאון הגדול ר"ח סופר שליט"א, שלדעתו מסתבר כי הוא ר"י הזקן, היות וכלל הוא בידינו, כי כל סתם ר"י בדברי בעלי התוספות הוא ר"י הזקן דוקא. עכ"ד. וע' ב"ח יו"ד (ר"ס קי) שכתב, דסתם ר"י הוא ר"י הזקן. ע"ש. וע' כנה"ג שם (הגה"ט אות יד) ושירי ברכה שם (אות ג). ע"ש.

והנה במבוא הספר (סוף עמוד 14) הובא שדרכו של ספר הנייר להביא בשם "רבינו יצחק" את הרי"ף, ואת ר"י הזקן, ואת ר"י ב"ר יוסף מקורביל בעל סמ"ק, והנה בעלמא נראה שהוא ר"י הזקן, עיין במבוא (עמוד 25 ועמוד 27 הערה 42 ועמוד 30), הגם שמצינו שמביא ר"י וכוונתו לסמ"ק (עיין במבוא עמוד 29 הערה 53), וראה עוד שם במבוא (עמוד 31). ע"ש. ובאופן שבודאי הוא מרבותינו בעלי התוספות.

והנה בספר ילקוט יוסף, אוצר דינים לאשה ולבת (מהדורת תשס"ה, פרק טז הערה נ דרכ"ח ע"א) כתב בזה"ל: הערה על הרב סופר במה שהעתיק מספר הנייר לברך אחר ההדלקה. ואעצור במלין לא אוכל, במה שראיתי להרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א שהביא בקובץ מנוחת שלום ח"ז, בשם בספר הנייר [המיוחס לאחד מבעלי התוס'] שנהגו להדליק ואח"כ לברך. הנה שמצינו גם מן הראשונים שסברו כן. אולם מה שהעתיק מספר הנייר, הנה הובא שם בעמ' כה, בהג"ה, אך הדברים סותרים למ"ש בעמוד אח"כ (עמ' כו), בזה"ל: "ועל הברכה השיב ר"ת לרבינו משולם בספר הישר (סי' מה), שאין להמנע מלברך, ועוקרה יעקר". עכ"ד ר"ת. וממשיך בספר הנייר, ונהגו להבהב הפתילה קודם ההדלקה, וא"כ הנשים המכבות הפתילה ואח"כ מדליקות לרווחא דמילתא הוא, כי די בהבהוב. והמיימוני ז"ל כתב, הדלקת נר בשבת אין לו מה יאכל שואל על הפתחים, וחייב לברך קודם ההדלקה, מאי מברך וכו'. עכ"ל. וכיון שהדברים סותרים למ"ש בעמוד הקודם, ע"כ כמ"ש בהקדמה לספר הנייר, דהגהות אלו יתכן שאינם ממחבר ספר הנייר, אלא אחד האחרונים המו"ל. ועכ"פ איך אפשר להעתיק מספר הנייר, בלא להתייחס למ"ש בעמ' כו, ולמ"ש בהקדמה. והרי תורה אמת כתיב בה. וגם כל בר בי רב דחד יומא יודע שאין לנו לתפוס לדינא כדעת אחד מן הראשונים, כשהוא נגד רוב ככל הראשונים, והרי בנ"ד רוב ככל הראשונים, ובראשם הרמב"ם והש"ע, סבירא להו לברך קודם ההדלקה, ואם כן היאך נתלה בדברי אחד מן הראשונים, לדבריו, כנגד רוב ככל הראשונים שכל ישראל הולכים אחר פסקיהם. עכ"ל ספר ילקו". וכפל דבריו בספרו שלחן המערכת ח"א (מהדורה שניה ירושלים תש"ע, מערכת א סוף אות רעו, דת"ה ע"א), ושילש דבריו שם ח"ב (מערכת ה אות קלח ס"ק יז דתנ"ג ע"ב). ע"ש.

ולא זכיתי להבין דבריו, חדא בענין מה שכתב לתמוה על "סתירה" בדברי ספר הנייר, הלא הגהה קמייטא בשם "רבותינו הצרפתים" "רבינו יצחק", והגהה השניה היא בשם הרמב"ם, ואטו גברא אגברא קא רמית.

גם מה שכתב "על כרחינו כמו שכתב בהקדמה לספר הנייר, דהגהות אלו יתכן שאינם ממחבר ספר הנייר, אלא אחד האחרונים המוציא לאור", הנה דברים אלו לא זכיתי להבין כלל, כי יצאתי לעיין ב"מבוא" (ולא "הקדמה") לספר הנייר הנ"ל, ושם כתוב בהדיא כי הגהות אלו לחד מבאי ביתו של מחבר ספר הנייר, שנתחברו אחר פטירת מהר"ם מרוטנבורג ז"ל, ואיני יודע היכן מצא כתוב בהקדמה לספר הנייר ש"אחד האחרונים" כתב כן, וצע"ג.

ומה שתמה על מהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א שלא הזכיר להגהה הנוספת שהובאה בספר הנייר (עמוד כו) הנ"ל, גם בזה לא זכיתי להבין היטב נעם אמריו, כי בדקתי בספר מנוחת שלום הנ"ל להגרי"ח סופר שליט"א, וראיתי כי הגרי"ח סופר שליט"א לא דן בדעת ספר הנייר גופיה, אלא הביא דעת רבינו יצחק, כאשר כתוב בהגהה דספר הנייר וכו"ל, אבל לגבי דעת בעל ספר הנייר עצמו לא דן, ואכן אם היה דן בדעת בעל ספר הנייר, בזה היה צריך להביא הסתירה בדברי הגהות בספר הנייר, וכו"ל, ולפי מה שנתבאר, לכשתמצי לומר, הרי מסתברא דעת ספר הנייר כהגהה ראשונה, וכעדוותו של בעל ההגהה על המנהג, ולא הביא (בעמוד כו) אלא דעת הרמב"ם, וכדרכו להוסיף דעת הרמב"ם, וכמו שכתב במבוא לספר הנייר, וכו"ל, ומכל מקום בספר מנוחת שלום הנ"ל לא דן בזה כלל, אלא בדעת רבינו יצחק, ולפיכך לא זכיתי להבין היטב מה שתמה הרה"ג ילקו"י שליט"א, וצע"ג.

ושוב ראיתי כי הרב ילקוט יוסף שליט"א כבר חזר בו מדבריו האמורים, ונמצא בס"ד שהרגיש במה שתמהנו על דבריו לעיל, וכדלהלן, אלא שעדיין לא זכיתי להבין מה שאף אחרי כל זאת שנתאמץ להחזיק דבריו הראשונים האמורים, ונבאר הדברים, הנה בספר ילקוט יוסף הלכות שבת (כרך א' חלק שני, מהדורת תשע"א קונטרס אחרון סי' ב דתרל"ב ע"א), כתב בזה"ל: ועצור במלין לא אוכל, במה שראיתי לבנש"ק הרה"ג ר' יעקב חיים סופר ה' ישמרהו, בקובץ מנוחת שלום ח"ז, שהביא מ"ש בספר הנייר דצריך להדליק ואח"כ לברך. הרי שמצינו גם מן הראשונים שסברו כן. אולם מה שהעתיק מספר הנייר, הנה הובא שם בעמוד כה, בהג"ה, אך הדברים סותרים למ"ש אח"כ בעמוד כו, בזה"ל: "ועל הברכה השיב ר"ת לרבינו משולם בספר הישר (סי' מה), שאין להמנע מלברך, ועוקרה יעקר. עכ"ד ר"ת. וממשיך בספר הנייר, ונהגו להבהב הפתילה קודם ההדלקה, וא"כ הנשים המכבות הפתילה ואח"כ מדליקות לרווחא דמילתא הוא, כי די בהבהב. והמיימוני ז"ל כתב, הדלקת נר בשבת אין לו מה יאכל שואל על הפתחים, "וחייב לברך קודם ההדלקה", מאי מברך וכו'. עכ"ל. וכיון שהדברים סותרים למ"ש בעמוד הקודם, ע"כ כמ"ש בהקדמה לספר הנייר, דהגהות אלו יתכן שאינם ממחבר ספר הנייר, אלא אחד האחרונים המו"ל. ועכ"פ א"א להעתיק מהגהת ספר הנייר, בלא להתייחס למ"ש בעמוד כו, ולמ"ש בהקדמה. ותורה אמת כתיב בה. [והנה בסוף ההגה"ה שם סיים, "לשון רבינו יצחק". ואין הכרח שהוא ר"י הזקן, ושמא היה מאוחר יותר ואינו מן הראשונים. תדע, שהרי כל הראשונים המביאים את שיטת התוס' לא מצינו לאחד מהם שיזכיר שר"י חלק עליהם. וגם המגיה הנ"ל כתב, שרבותינו הצרפתים חלקו על בה"ג והוכיחו שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה, והרי גם ר"י הוא מגדולי רבותינו הצרפתים. וגם בתוספות הרא"ש (שבת לה.) כתב בפשיטות שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה. וגם הטור כתב בפשיטות שהתוס' חלקו על בה"ג וכתבו שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה, ואם רבי יצחק הזקן שהיה מגדולי ומראשוני בעלי התוס' היה סובר אחרת, בודאי שהיו טורחים לציין זאת, ולא היו מתעלמים מכך וכותבים בפשיטות שהתוס' חולקים. ושמא היה רשום לשון ר"י, והכוונה לרבי יעקב וייל, והמפענח ראשי התיבות פיענח ר' יצחק]. ועוד, לו יהי כדבריו אמאי נתלה בדברי אחד מן הראשונים, ועזב דברי כל הראשונים האחרים שכולם כתבו לברך קודם ההדלקה, וכלשון הרמב"ם להדיא. ואמאי לא נחוש לדעתם בספק איסור ברכה לבטלה. ומה שבא מכח המנהג, הנה אדרבה מוכח שזה היה מנהג נשים רק במקומו, אבל בשאר מקומותיהם של הראשונים, כמו המרדכי, הראב"ה, האור זרוע, שבולי הלקט, לא היה מנהג כזה לברך אחר ההדלקה, ממ"ש בסתם לברך קודם ההדלקה, ולא ציינו למנהג בזה. וביותר, מדברי ספר הנייר מוכח שזה היה מנהג נשים מעצמן, ואינו מנהג שבא על פי הוראת חכם. ובלא"ה כבר כתבנו בשם כמה ראשונים, דכל כה"ג שיש שמץ של איסור, על חכם שדבריו נשמעים לשנות את המנהג. עד כאן [מספר ילקו"י].

עוד כתב בספר ילקו"י שם (ענף עב דף תשי ע"א) וז"ל: מה שכתב שמצא בספר הנייר (לגאונים קדמונים ורבותינו בעלי התוספות הוצאת מכון ירושלים עמוד כה) שכתב, והנשים שלהם נהגו לברך אחרי ההדלקה. הנה כבר כתבנו לעיל שאין זה דברי ספר הנייר אלא דברי הג"ה בספר הנייר, ואין זה מדברי ר"י הזקן בעל התוספות, אלא מדברי ר' יצחק, ולא נודע לנו מיהו רבי יצחק. [ויתכן ג"כ שהיה כתוב ר"י והמדפיסים החדשים פיענחו ר' יצחק ואינו אלא ר"י וייל]. ואח"כ בעמ' כו הביא דעת הרמב"ם שמברך קודם ההדלקה. ע"ש. ומ"מ מפורש שם שרק נשים נהגו כן, ולא שנמצא לזה מקור בראשונים. ובעיקר הדברים

יש להוכיח שאין זו הכוונה כלל, שהמדקדק בדבריו יראה שפתח בחדא וסיים במילתא אחרינא, ולכא' עיקר כוונתו שמברכים על הנר הראשון ולא על האחרון, כמו שכתב רב האי גאון (שערי תשובה סי' צא). עש"ה. עכ"ל [הילקו"י].

והנה דבריו נפלאו ממני בעניותי, כי מתחילה היה נראה שכבר נרגש הרב ילקו"י שליט"א שדבריו האמורים בספריו הראשונים (שהובאו לעיל בס"ד), כי אין הדברים בהגהה בספר הנייר מתורת הראשונים, אלא הגהה מאוחרת היא, דברים אלו משוללים מיסודם, כמבואר בהדיא ממה שכתוב "רבינו יצחק" וכו', [ואיני יודע מדוע לא הזכיר גדולה מזו "רבותינו הצרפתים", וראה להלן בס"ד].

וסבור הייתי כי בהגלות נגלות כל זאת, היה לו להעיר ולשוב ולתקן מדבריו הראשונים הנ"ל, כי ראיתי גם שנגררו אחריו בטעות זו אחרים, כגון בספר נר ציון (סוכות פרק ו' עמוד תעח), וכבר לימדנו הרה"ג ילקו"י שליט"א במקומות רבים בספריו המפורסמים שבכל כי האי גוונא ראוי להיות מודה על האמת שכן תורה אמת כתיב בה.

אבל נפלאתי מאד על עצמי בראותי כי הרב ילקו"י שליט"א כתב שאין זה סותר לדבריו הראשונים, לפי שלדעתו אין זה רבינו יצחק הזקן, אלא זה רבינו יצחק "שמא הוא מאוחר יותר ואינו מן הראשונים", ולקמן שם בספר ילקו"י הנ"ל (דתש"י ע"א) כתב "ואין זה מדברי ר"י הזקן בעל התוספות, אלא מדברי ר' יצחק, ולא נודע לנו מיהו רבי יצחק".

ואני בע'ר ולא אדע מדוע ועל מה בחר הרב ילקו"י שליט"א להדחק ולהוציא דברים אלו מפשטותם, דאיירי על "ר' יצחק" שאינו מן הראשונים, ושלא ידוע לנו מיהו, וכל זה בשעה שהדברים לפנינו בהגהה דספר הנייר נכתבו בזמן הראשונים כאמור, כך שבלי כל ספק שרבינו יצחק זה הוא מזמן בעלי התוס', ולא עוד אלא שהגהה זו פותחת "רבותינו הצרפתים", כך שבלי ספק המדובר על אחד מגדולי רבותינו מבעלי התוספות המפורסמים, עד שלא היה צריך להזכירו בשמו, והוא או ריה"ז או ריב"א, ואיך שיהיה הוא מבעלי התוספות ודאי, ומפני מה נדחק והוציא הדברים מפשטותם כל כך בדוחק, אתמהא. וצ"ע.

וכמדומה לי שמפני כן לא נחה דעת הרב ילקו"י שליט"א ביישוב זה, אשר לענ"ד הוא דחוק בדוחק עצום מאד, ועל כן הוסיף וצייד וכתב עוד ליישב "ושמא היה רשום לשון ר"י, והכוונה לרבי יעקב וייל, והמפענח ראשי התיבות פיענח ר' יצחק", וכזאת כתב עוד שם (דתש"י ע"א) "ויתכן גם כן שהיה כתוב ר"י והמדפיסים החדשים פיענחו ר' יצחק ואינו אלא ר"י וייל".

ולענ"ד עדיין אין דבריו מספיקים, כי גם בזה הכניס עצמו בדוחקים עצומים, חדא, שהרי כאמור הגהות אלו דספר הנייר נכתבו אחרי פטירת מהר"ם מרוטנבורג, כך שאי אפשר לפרש מהרי"ו, שהיה הרבה אחריו, ועוד, שהרי כתב "רבותינו הצרפתים", ומהרי"ו באשכנז היה, ולא קרב זה אל זה, והכיצד ניתן לשייך הגהה זו למהרי"ו אשר מקומו באשכנז ולא בצרפת, וצ"ע.

ואם כי נתבאר שאי אפשר להגיה "מהרי"ו" וכו', ועצם הנחה זו לענ"ד הוא תימה גדולה מאד, אבל בכל זאת אמרתי לברר הדברים ועלה בידי אחרי בדיקה בכתב יד ספר הנייר (כת"י פרמה 2080 דף 21 ע"א וע"ב) כי כתוב בהדיא "לשון רבינו יצחק זכרו לברכה", ולא כתוב "ר"י" כמו ששיער הרב ילקו"י שליט"א הנ"ל.

ולא זכיתי להבין משנתו של הרה"ג ילקו"י שליט"א שנכנס בדחקים גדולים שאין להם לא טעם לא סברא ולא ראייה, אלא כל בתר איפכא, וכל זה כדי שלא לדון בעיקר הראיה מספר הנייר, [שהרי היא מלמדת כי מנהג זה שנשים מדליקות ואחר כך מברכות מנהג קדום הוא עוד מזמן בעלי התוספות, ולא רק מזמן מהרי"ו, כאשר כתב הרה"ג ילקו"י שליט"א], והלא הדברים מוכרחים מאד, ומה יש מקום לדון בזה עוד, וצ"ע.

וביותר לא זכיתי להבין מה שהוסיף הרה"ג ילקו"י שליט"א, וכתב לדחות הראיה מספר הנייר, וז"ל: "וביותר, מדברי ספר הנייר מוכח שזה היה מנהג נשים מעצמן, ואינו מנהג שבא על פי הוראת חכם", ובעניותי איני יודע כיצד למד מדבר ספר הנייר שהוא "מנהג נשים מעצמן, ואינו מנהג שבא על פי הוראת חכם", כי אני איני רואה כן בספר הנייר, אדרבא מבואר בספר הנייר ההיפך, (וכדלהלן). ואם למד כן ממה שכתב בהגהה דספר הנייר "והנשים שלנו שנהגו שלא לברך על נר שבת עד אחר שהדליקה פתילה אחרונה", איני יודע כיצד הבין ולמד שהוא מנהג נשים שלא על פי הוראת חכם, שהרי רבינו יצחק בא להסביר מנהג זה שנוהגות הנשים בהדלקה, ומאשר ומקיים מנהג זה "הדין עמהם, וכשר הדבר בעיני האלהים", ומוכח בהדיא כל בתר איפכא. ולכן דבריו של הרה"ג ילקו"י שליט"א בזה לא זכיתי להבין כלל, וצ"ע.

ואחרי כל הדברים והתירוצים הנ"ל, כתב הרה"ג ילקו"י שליט"א תירוץ חדש, "ובעיקר הדברים יש להוכיח שאין זו הכוונה כלל, שהמדקדק בדבריו יראה שפתח בחדא וסיים במילתא אחרינא, ולכאורה עיקר כוונתו שמברכים על הנר הראשון ולא על

האחרון, כמו שכתב רב האי גאון (שערי תשובה סי' צא). עש"ה". הרי שהשיא כוונת הגהה דספר הנייר שכוונתו "שמברכים על הנר הראשון ולא על האחרון", ולענ"ד לא זכיתי להבין כלל דבריו שליט"א, כי לשון ספר הנייר אינו סובל פירוש זה, וכלשון הגהה דספר הנייר, "והנשים שלנו שנהגו שלא לברך על נר שבת **עד אחר שהדליקה פתילה אחרונה**", וזה ברור. [ובעיקר מה שרמז לדברי הגאונים - נתבאר===].

באופן שכל דברי הרה"ג ילקו"י שליט"א בזה בענייני לא זכיתי להבינם כלל, והם תמוהים אצלי וצריכים עיון מרישא ועד גמירא, כי דברי הגהה דספר הנייר ברור מיללו, אין בהם נפתל ועיקש כלל, וגם אחרי כל מה שכתב הרה"ג ילקו"י שליט"א לעורר לדון וליישב, הם דברים שלא זכיתי להבינם כלל, והדברים ברורים בדברי הגהה דספר הנייר כמו שנתבאר, וכאשר הביא והסביר מהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א.

והנה דברים אלו האמורים נדפסו בספר ילקו"י בשנת **תשע"א**, ותדהמה אחזתני עתה תשפ"א כאשר הודיעני הרה"ג יוסף חיים אוהב ציון שליט"א על דבריו של הרה"ג יצחק יוסף שליט"א (מר ניהו רבה הרב המחבר ספר ילקו"י הנ"ל) שנאמרו בשיעורו בבית כנסת "יזדים" פעה"ק ירושלים מוצ"ש פרשת שמות שנת **תשפ"א**, למעלה מעשר שנים אחרי שנדפסו ונתפרסמו הדברים בספר ילקו"י הנ"ל, ואיני יודע כיצד לבאר הדברים שהם סותרים לדבריו בספר ילקו"י הנ"ל, ואציע הדברים לפני רבותי המעיינים שליט"א, ואשמח מאד לכל מי שיאיר עיני ביישוב הדברים.

ותחילה הנני להביא תמלול הדברים מהשיעור הנ"ל כצורת מסירתן (תמלול הדברים נערך מתוך סרט הקלטה), והרואה יראה מה שיש לעורר בדבריו אלו לאור האמור לעיל, גם מדבריו שלו עצמו בספר ילקו"י הנ"ל, ולקמן אעיר בקיצור וברמיזה קצת על דבריו.

וזה לשון הרה"ג הנ"ל שליט"א, אות באות מילה במילה, בשיעורו הנ"ל:

יש ספר הנייר מיוחס לאחד מבעלי התוספות, למעלה משמונה מאות - תשע מאות שנה, ספר הנייר כותב וכו'. דרך אגב הספר הזה, ספר הנייר, יש שם הגהות בצד, הספר עצמו זה בעלי התוספות, אבל ההגהות בצד זה לא ספר הנייר, זה מודפס שם, [אלא] זה אחד מהאחרונים, לא יודע כמה שנים, אולי לפני מאתיים שנה, אחד האחרונים בזמן האחרון, הוא כתב את ההגהות האלו.

מאיפה אני יודע את זה? לפני כמה שנים, מרן [הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל] היה תמיד צועק, קודם כל אשה צריכה תמיד לברך הדלקת נרות, ואחר כך להדליק, אלה דברים ידועים.

חכם אחד, שהוא בקי גדול, יש לו בקיאות גדולה מאד, אומר, מצאתי מקור לנשים האשכנזיות, או חלק מהעירקים, שמברכות אחרי הדלקת הנר, מצאתי מקור, ספר הנייר. אחד מבעלי התוספות שהוא כותב קודם כל להדליק, ואחר כך לברך. אז מה הרב [עובדיה] צועק [לבטל המנהג], הרי יש ראשון [שסובר להדליק ואחר כך לברך].

קודם כל, אני עניתי לו בזמנו, שלחתי לו תשובות, עניתי לו, מצאת ראשון אחד - בסדר. אבל יש למעלה משלושים גאונים וראשונים, מובא בילקוט יוסף בסוף ספר שבת חלק שני, שם מובא בקונטרס אחרון למעלה ממאה עמודים רק על הנושא הזה. שלושים ראשונים שסוברים לברך קודם ואחר כך להדליק. מצאת אחד - בסדר גמור, [אבל] מה עם השלושים ראשונים האלו.

לפי רבינו מנוח, אחד מהראשונים על הרמב"ם, הוא כותב שזה ברכה לבטלה, אשה שמברכת אחרי הדלקת הנרות, כותב רבינו מנוח - זו ברכה לבטלה. כך מבואר ומשמע מדברי שבלי הלקט, ברכה לבטלה. כך מדברי הרמב"ם, שזה ברכה לבטלה, כך דעת מרן השלחן ערוך. אז מצא איזה מציאה, "מצא את המציאה ונפל עליה", מצא את ספר הנייר וגמרנו?!

דבר היותר חמור, אני הוכחתי לו, אני הספר לא היה לי, שלחתי אחד התלמידים שילך לאותו חכם שפרסם את ספר הנייר, שיתן לי את זה יום אחד בהשאלה, הביא לי את זה, צילמתי את זה, אני מסתכל רואה שזה לא כתוב בספר הנייר, אלא כתוב בהגהה בצד, הסתכלתי בהקדמה רואה מה כתוב? שזה הגהות של אחד מהאחרונים, הזכיר את השם שם של איזה גאון אשכנזי, זה אחד מהאחרונים.

מה אמרת שזה ספר הנייר אחד מבעלי התוספות, זה לא נכון, זה אחד מהאחרונים. שלחתי להגיד לו את זה, הספר החזרתי לו כמובן, החזרתי לו, אמרתי, מה ראייה אתה מביא מזה, זה לא ספר הנייר, זה לא אחד מהראשונים, זה הגהה.

הוא לא [קיבל]. כתוב, קבל האמת ממני שאמרו. יש אנשים שלא מקבלים את האמת. "כך נהגו בעירק - כך צריכים לעשות". קבל את האמת ממני שאמרו! אתה לא חושש מפני ספק ברכה לבטלה!?

הרי הריב"ש כותב הוא תמיד אומר מנהג מנהג, על פי דברי הריטב"א, זה לא רק הריב"ש, הריטב"א הרא"ש הברכי יוסף, שכל מנהג שיש בו ספק של איסור, צריך אדם גדול בדור המנהג הזה לשנות. זה לא נקרא ספק איסור, שיהיה לכולם ברכה לבטלה לפי דעת שלושים ראשונים גאונים פוסקים חשובים.

לכן חבל להסתמך על ספר הנייר, קודם כל זה לא ספר הנייר, זה הגהה בצד, גם אם יש ספר הנייר הוא יחיד כנגד עשרות ראשונים. חבל סתם נתפס למשהו, זה עושה השפעה פסיכולוגית, אומרים לאברכים מצאתי ראשון, הם נבהלים מהדבר הזה.

עד כאן תמלול הדברים מהשיעור הנ"ל, ונדפסו הדברים גם בגליון "בית מרן".

ועתה נבוא להעיר ולעורר כדרכה של תורה בדברי קדשו של הרב הראשל"צ שליט"א, אשר לא זכיתי להבין היטב נועם אמריו שליט"א.

הנה במה שאמר (לעיל ד"ה יש ספר הנייר) כי הגהה זו הכתובה בספר הנייר כתוב במבוא הספר שהיא הגהה של "אחד מהאחרונים", הוא פלא והפלא, כי לפנינו במבוא הנ"ל לספר הנייר לא כתוב כדברים הללו, אלא אדרבא, כתוב במבוא לספר הנייר הנ"ל כי הגהות אלו כתבם בן בית אצל בעל ספר הנייר, ונכתבו בודאי אחרי פטירת מהר"ם מרוטנבורג ז"ל.

גם לא זכיתי להבין דבריו במה שאמר (לעיל ד"ה יש חכם אחד) כי מנהג זה של ברכה אחרי ההדלקת נרות הוא מנהג "נשים האשכנזיות, או חלק מהעירקים", והוא פלא גדול אצלי, ולא הבנתי דבריו בזה כלל, שמשמע מדבריו שיש בקהילות הספרדים שנהגו ההיפך ממנהג קהילות האשכנזים בזה, ואנכי לא ידעתי (לבד מק"ק תימן שהולכים בתר הרמב"ם כידוע), ולפי שעה כמעט לא מצאתי עדויות שהעידו כך על מנהג הספרדים, אלא ההיפך, מצאתי לרבים רבים מרוב ככל ק"ק הספרדים בכל מקומות מושבותיהם שנהגו להדליק ואחר כך לברך, וראה במה שנתבאר בזה ===, ועל כן דבריו אלו צ"ע.

גם לא זכיתי להבין במה שתמה (לעיל ד"ה לפי רבינו מנוח) דמה בכך שמצאנו דעת ספר הנייר, הלא ראשונים אחרים חלוקים עליו, הנה גם בזה לא זכיתי להבין היטב אמריו, כיון שעדות זו על המנהג המובאת בהגהה דספר הנייר חשובה ביותר, היות ויש בה עדות על המנהג הקדמון בזמן רבותינו בעלי התוספות, ובזה מבטל את יסוד הטענה כי מנהג זה להדליק ואחר כך לברך הוא מנהג של "קצת נשים" מזמן מהר"ו בלבד, והרי זה מוכיח כי מנהג זה רווח ונפוץ כבר מזמן בעלי התוספות ועד זמנינו ועד בכלל, וממילא מלבד מה שיש ללמוד מכך על דעתם של רבותינו דור אחר דור, יש בזה גם את הכלל של סב"ל במקום מנהג לא אמרין, וכמו שנתבאר ===.

גם מה שהזכיר (לעיל ד"ה הדבר היותר חמור) כי במבוא לספר הנייר כתוב גם שמו של אותו גאון אשכנזי שהוא מחבר ההגהות לפני מאתיים שנה, הנה תמה אני על עצמי כי לפנינו במבוא לספר הנייר לא מצינו כדברים האלה כלל, אדרבא מצינו ההיפך, וכמו שנתבאר בס"ד לעיל בהרחבה.

וביותר תמה אני על עצמי במה שטען (לעיל ד"ה הוא לא קיבל) על מהר"ר הגר"ח סופר שליט"א שלא קיבל טענה זו. ולא זכיתי להבין שהרי כבר בספר ילקו"י הנדפס בשנת תשע"א, עשר שנים לפני שנמסר שיעור זה ברבים, ראה כי הרב ילקו"י שליט"א כי דבריו של הגאון הגדול רי"ח סופר שליט"א מוכרחים, אלא שכתב לתרץ באופנים אחרים, וכבר נתבאר לעיל שכל דבריו בזה אצלי לא זכיתי להבין דבריו כלל ועיקר, אבל גם לו היבנא ליה, ודבריו אמת וצדק בכל מה שכתב בדעת ספר הנייר, הנה כל אלו אוקימתות בדעת ספר הנייר, אבל המפורש אינו כן, והכיצד תמה הוא על מהר"ר הגר"ח סופר שליט"א, ושמה קושייתו שהיה לו להגר"ח סופר שליט"א לקבל כל האוקימתות הנ"ל, אבל כבר נתבאר שכל האוקימתות הללו הם דברים פלאיים שלא זכיתי להבינם כלל, וממילא פשיטא מדוע מיאן הגר"ח סופר שליט"א לקבל הדברים, דתורה אמת כתיב בה. ודו"ק.

ומה שסיים והוסיף (ד"ה לכן חבל), כי דברים אלו שמביאים את ספר הנייר הם "השפעה פסיכולוגית", גם בזה דבריו תמוהים אצלי מאד, כי רואה אני שבשיעור הנ"ל העמיד להסביר דעת ספר הנייר על פי האוקימתות שדחק, נגד דהרבים המפורשים, ולזה אינו קורא "השפעה פסיכולוגית", ורק למי שהביא דברי ספר הנייר והציגם בפשטותם (ודברים אלו מוכרחים ככל המבואר) קורא לזה "השפעה פסיכולוגית", וצ"ע.

סוף דבר שדברי הרב ילקו"י שליט"א בענין זה לא זכיתי להבינם כלל, ואודה מאד מאד למי שיוכל ליישב ולהסביר הדברים, והשי"ת יאיר עינינו בתורתו אמן.